

поведінці.

На важливість розгляду подій, встановлення взаємозв'язку між ними, мотивування вчинків персонажів казок, визначення причинності на основі мотивування поведінки звертали у своїх працях увагу вчені-методисти О.Бандура, Л.Мірошниченко, Є.Пасічник, М.Рибнікова, М.Снежневська та ін., стверджуючи, що це не тільки установка на розуміння ознак поняття, яке формується, а й один з аспектів аналізу художнього твору, цілеспрямоване керівництво діяльністю школяра. Оскільки практичні вміння аналізувати образ літературного героя починають складатися задовго до того, як учні засвоїли відповідне поняття, то основним шляхом у його осягненні є просування від живого спостереження за розвитком подій до осягнення зовнішніх та внутрішніх їх зв'язків через мотивування вчинків та поведінки.

Така робота також дозволяє зосередити увагу дітей на моральних проблемах виучуваного твору, збагачує уявлення про життя, людей, їх духовний світ. А поряд з цим здійснюється вплив на почуття та моральні переконання учнів, на формування світогляду.

Л.В. Кужільна

ТРАГІЧНА МОДЕЛЬ СВІТУ В КУЛЬТУРОЛОГІЧНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В ЛІРИЦІ ПОЕТІВ-ШІСТДЕСЯТНИКІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ХХ СТОЛІТТЯ

У 60-х роках у поезії шістдесятників наскрізною трагічною емоцією є усвідомлення суперечності між поняттями “рідна земля” і “рідна країна”. Їх внутрішнє мовлення виражає такі рефлексивні моменти як протистояння митця і влади, бачення суспільства соціально структурованим, коматозний стан політичної волі українців, трагедія втраченого, обдуреного покоління. Явна недооформленість, непроявленість образності – це аргумент поета, на якому він говорить з самим собою. Мовна стереотипізація мислення, словесні еталони, трансцендентна символіка, архетипи найрізноманітніших рівнів виступають як фільтр мислительної діяльності у В.Стуса. Самовиявлення мови, логоморфна інтерпретація світу дали можливість поету у перших своїх збірках виступити “репрезентом нашої нації”, поневоленого народу в контексті його “трагічного часу” і “трагічного простору”.

Поети прагнуть дійти до нетлінної і пречистої плоти, усвідомлюючи земне існування людини як тінь, що відбивається в розумі, в єдину іпостась без злиття Божого і тлінного ества. Біль лікує душевну сліпоту. І в цьому катарсисна сила трагедії як однієї з творчих засад мистецтва, трагізм у їх поезії пов'язаний з палкою проповіддю діяння і духовної героїки. З одного боку “я” поета – самотнє, з містичним страхом перед собою, замучене безвихідністю нав'язаного існування, вимушеного способу життя, а з другого – трагедія зіткнення “двох див” – руйнівного і творчого, злого і доброго. Вони наполегливо, на грані життя і смерті, прагнуть відкрити себе у світі і світ – у собі, причому світ безмежного, незмірного, який не вмістить жодна, сформована ще старшим поколінням, мірка, прагнуть залишити нащадкам пристрасть і гнів, радість і муки, а не ошукану могилу. Людина в поезії Л.Костенка, І.Драча, М.Вінграновського, В.Симоненка з глибоким подивом починає розуміти ідею філософської ідентичності зовнішнього і внутрішнього. Але у 70-80-х рр. уже нема того безумовно впевненого

голосу, тих голосних інтонацій, нема розгалужених каталогів метафор. А залишилися тільки ключові (“В думки твої, як з моря в море Підводний човен” – Д.Павличко, “Ти б завернула, та немає ні слів, ні голосу нема” – В.Вінграновський, “Не флейта, не ліра, не цитра, а батіг” – Л.Костенко, “Серце інколи озирається... розстріляна скрипка в крові” – І.Драч, “Занурені на душ розверсте дно, лежать сини, як вимерзле насіння” – В.Коротич). Суміш реально страшного і відверто фантастичного – у сукупності складається якийсь трагічний філософський фарс, де найголовніше не зрадити високих морально-етичних законів національного життя, душі, людини. Поетам моторошно чути без краю свого, без народу, яких кожен мусить творити сам зі свого зболілого серця.

У “великому моральному Тексті” їх поезії народжується ідея трагічного “стрітєння”. вічності і національного чину, матерії і Святого Духу. У В.Стуса чітко спостерігається, з одного боку, несамовиті екстази й нагнітання, буяння поетичної експресії (“поетична манера”), з другого – розважлива філософська заглибленість, відображення у формах життя, конкретика дійсності, її жива плоть, ваговита дозрілість речей, “лагідна округлість форми”. Нова поетична філософія і естетика, яку В.Стус назвав “естетикою страждання”, утверджували потребу самоусвідомлення людини через почуття екзистенційного протистояння “масовій” психології, через спробу входження у “Велике горе” свого народу. Якщо в перших збірках В.Стуса, дух – це крик плоти, то в “Палімпсестах”, в останніх його творах, – це роздираючий свідомість дуалізм, пошуки шляхів подолання в собі інтенсивного плану, утвердження екстенсивних форм вираження.

У 90-х роках “я” поетів – пристрасне, патетичне, сповнене благородства, лицарства, толерантності, шляхетності, переповнене спрагою ідеальної любові до України, мови, культури. Це людина, що заплатила за любов і життєлюбство стражданням і відчаєм, після гірких розчарувань відчула справжню ціну “свята засинання й просинання”. У слові кожного з поетів – і Л.Костенко, і М.Вінграновського, і Б.Олійника – виходять з нього гени його особистості, гени тієї особистої генеалогії, до якої він належить. І тому словом входячи в іншу особистість, він починає в ній новий особистісний процес. Синестезичні образи (архетипи вогню, кола, квадрата, сосни, Христа, аніми, анімусу) відтворюють картину чисто української ностальгії: у трагедії розп’яття зникає роз’єднаність розуму і духу. Ліричний герой побитий, подряпаний, обпечений, прохоплений одвічною мерзлотою і мерзотою національного життя. Недаремно В.Стус розуміє свою трагедію як прояв трагедії людини в історії, що для української свідомості є знаковим: світ бачиться моторошним, страшним, зизооким і нестерпним. Образ Божої тверді як нескінченно великий обсяг вічності розглядається як “благословенна смерть”. Його біль – це не просто вимушений стан буття, свідчення антагоністичності світу й людини. Поети-шістдесятники інтуїтивно передчувають те, що сучасні філософи називають самотністю людини і нації в світі. Україна знаходиться в глибокій смерті духу, що його поглинув дух повсталих, але нешляхетних “корундів”.